

OBJEKTIVISME

Objektivisme antager, at moralske fakta er objektive. Dvs. tilgængelige for alle mennesker uafhængigt af vores følelser og uafhængigt af den måde vi sanser verden på. På samme måde som det aritmetiske udsagn '2+2 = 4' er sandt uafhængigt af vores sanselige og følelsesmæssige indretning – på samme måde er moralske udsagn sande.

OBJEKTIVISME & METAFYSISK REALISME (ANG. VÆRDI)

Platon Moralske fakta er ikke synlige, men de er forståelige (intelligible) – Det gode eksisterer uafhængigt af den menneskelige eksistens. Vi kan få viden om, hvad det gode er – men det er ikke godt i kraft af vores vurderinger. Moralske vurderinger er derfor en kognitiv praksis. (godhed eksisterer i sig selv, men manifesterer sig som egenskaber ved ting)

G.E. Moore Meget samme synspunkt som Platons, dog adskiller Moore fordi han ikke mener at 'godhed' (værdier) kan eksisterer uafhængigt af virkeligheden. 'Godhed' er virkelig men ikke eksisterende i uafhængighed af virkeligheden. 'Godhed' er derfor også en egenskab knyttet til ting i verden, men godhed er ikke *identisk* med noget. Dog – Moore fastholder – at vi har direkte adgang til at forstå egenskaben god.

Både Platon og Moore fastholder dog, at moralsk værdi ikke er noget vi opfatter med sanserne, empirisk – vi opfatter de moralske egenskaber 'kognitiv'

OBJEKTIVISME & (MÅSKE) METAFYSISK ANTIREALISME (ANG. VÆRDI)

Immanuel Kant Kant er også objektivist, men Kant forsvarer, at moralske udsagn er objektive fordi de tilfredsstiller visse formelle rationelle betingelser. Moralske udsagn er derfor hverken udtryk for følelser, ønsker eller lign. Ej heller begrundet i en uafhængig entitet i verden, som vi kognitivt skal forsøge at forstå. Moralske udsagn er sande og har autoritet fordi de er begrundet i vores rationalitet. Kants Kategoriske Imperativ er kerneeksemplet på 'en universel gyldig nødvendighed'. I kraft af det kategoriske imperativ kan vores moralske udsagn vurderes objektivt – vha. vores rationalitet – som er menneskets kendetegn (her er også forklaringen på, at dyr og planter f.eks. ikke er moralsk forpligtede)

OBJEKTIVISME & NORMATIV REALISME (ANG. VÆRDI)

Thomas Nagel Nagel har præsenteret det synspunkt, at moralske værdier – moralske fakta som sådan ikke er objektive, men at vi kan give objektive begrundelse for vores handlinger. Værdier er virkelige – men de er ikke eksisterende entiteter i verden. Når vi begrunder vores handlinger – er begrundelserne objektive. Og når vi forstår, hvorfor vi handler – og hvordan vi bør handle – så forstår vi også hvad der er godt eller rigtige *at gøre*.

KONSTRUKTIVISME & METAFYSISK ANTIREALISME (ANG. VÆRDI)

John Rawls

Rawls synspunkt trækker meget på Kant. Også Rawls appellerer til vores rationelle disposition, som grundlaget for at finde sande moralske udsagn. Men Rawls kaldet konstruktivist, fordi han mener, at de moralske principper vi fastlægger os på – er bevis for at moralske påstande er de. Her kommer hele spørgsmålet om reflekteret ligevægt til spille en afgørende rolle.

OBJEKTIVISME & METAFYSISK REALISME (DOG MED EN TWIST)

John Stuart Mill

Mill hævder ligesom alle de ovenstående, at moralske udsagn kan være objektivt sande / falske. Mill insisterer dog på, at moralske egenskaber kan reduceres til naturlige egenskaber. Egenskaber som vi forstå empirisk. Bl.a. viden om vores psykologiske indretning kan udgøre et fundament for at forstå, hvad moralske egenskaber skal reduceres til. Mill siger, at såfremt noget kan anses for værdifuldt i sig selv (intrinsisk godt), så hvis egenskaben X er noget vi stræber efter, fordi det har intrinsisk værdi, så forekommer det at være en ganske udmærket grund til at antage at X er godt. Her foreslår Mill efterfølgende at 'velfærd' har denne værdi i sig selv. Mill hævder derfor at vi har objektiv adgang til moralsk værdi, og at moralske udsagn kan være sande / falske. Men Mill mener ikke, at moralske egenskaber, moralske facts – endsige moralsk værdi eksisterer i verden som uafhængige entiteter. Moralsk værdi er knyttet til nonmoralske egenskaber (velfærd).

SUBJEKTIVISME

David Hume

Værdier kan ikke være objektive, fordi fakta – eller objektive egenskaber motiverer ikke handling. Det forekommer dog, at moralske udsagn i høj grad er handlingsvejledende, og derfor handlingsmotiverende – ergo må moralske overvejelser begrundes i vores følelser, ønsker etc. Hume mener dog, at hvis vi skal forklare moral, så må vi appelerer til menneskeheden som heles følelsesmæssige respons overfor bestemte handlinger.

John Mackie

'There are no objective values', er første linie i Mackies bog 'Ethics, Inventing Right and Wrong'. Mackie har to stærke pointer i sin bog. 1) Objektive værdier er en mærkelig størrelse. Objektive værdier, hvis der var nogle, ville være distinkte fra alle andre egenskaber, og hvis vi skulle kende til dem, forudsætter det, at vi har et specielt sans-apparat eller en speciel intuition – som således ville være totalt anderledes fra vores normale måde at få viden om verden på. 2) Selv hvis der var objektiv værdier, ville det blot være fakta, der som sådan ikke har nogen 'handlings-vejledende' effekt.

Mackie vil hellere tale om følelser, ønsker og dispositioner. I forlængelse heraf udvikler han sin 'Error Theory'

SUBJEKTIVISME & EMOTIVISME

A.J. Ayer & C.L. Stevenson

Stevenson og Ayer hævder begge i stil med Mackie, at værdier ikke eksisterer. Hvorfor gør de ikke det? Fordi de kan ikke verificeres. Der er ingen måde hvorpå vi kan afgøre, hvad værdien af en bestemt handling er. Vi kan sige, at vi er forfærdede over handlingen, at vi ikke bryder os om den, at vi får det dårligt over den etc. Men der er intet i handlingen selv, som er objektivt tilgængeligt for verifikation. Værdier er derfor udelukkende et spørgsmål om smag og behag. Værditilskrivninger har således heller ikke noget meningsindhold. Meningsfulde sætninger kræver nemlig, at vi kan afgøre hvorvidt sætningen er sand eller falsk – men moralske udsagn er hverken eller og derfor meningsløse.

RELATIVISME

Relativisme er det synspunkt, at værdi ikke er objektiv, men derimod afgrænset til bestemte kulturer, geografiske områder, bestemte tider etc. Synspunktet er godt til at forklare, hvorfor der er moralsk uenighed i verden – men ikke til meget andet.

Især, hvis vi tager det moralske sprog i betragtning – vores naturlige indstilling til indtægt, forekommer relativisme at være ganske uplausibelt. Hvis en bestemt handling X er decideret umoralsk, uetisk for os – så forekommer det, at vi mener, at en sådan handling X er umoralsk, uetisk etc. uafhængigt af hvem, eller hvor handlingen foretages.

NATURALISME

Der er en lang række af forskellige indgangsvinkler til naturalisme, bl.a. de flg.

- A. Moralsk værdi reduceret til naturlige egenskaber (identitet)
- B. Moralsk værdi konstitueret i kraft af naturlige egenskaber
- C. Moralsk værdi afhængige af naturlige egenskaber
- D. Moralsk værdi som en fuldstændig løsrevet og uafhængig entitet i verden
- E. Moralsk værdi forstået som et produkt af vores naturlige følelser, ønsker mm.

MOORE - THE OPEN QUESTION ARGUMENT (THE NATURALISTIC FALLACY)

Moore's tese

Såfremt to naturalister definerer god i kraft af en anden egenskab (som vi har kognitiv adgang til – f.eks. lykke eller velfærdsmaksimering), så opstår følgende problem. Givet at deres forståelse af begrebet / egenskaben 'god' er

definitivisk, er det ikke længere muligt at diskutere, hvilken definition, der er den korrekte.

'Well, that is one alternative which any naturalistic Ethics has to face; if good is defined as something else, it is then impossible either to prove that any other definition is wrong or even to deny such definition.'

Et andet eksempel – sammenlign flg. sætninger

Alle ungarle er ugifte
&
Handling X er N, og N er identisk med egenskaben / begrebet *god*
(N denoterer 'velfærdsmaximerende')

Spørgsmålet er nu – er det meningsfuldt at spørge.

- 1) "Du siger, at Peter er ungarl, men er han gift?" – Nej
- 2) "Du siger at handlingen X er velfærdsmaximerende, men er X god?" – Ja!

Den anden sætning er et åbent spørgsmål – (den er ikke analytisk sand)

Der er altså et definitivisk problem her for naturalisterne. God kan ikke reduceres til en anden egenskab (vha. identitet)

NONKOGNITIVISME – INSPIRATION

David Hume

1. Handlinger udspringer ikke af fornuften, men derimod af en bestemt følelse eller en bestemt følelsesmæssig disposition – en aversion eller tilbøjelighed (det er muligt at foretrække destruktionsen af verden frem for en hudafskrabning på fingeren). Forventningen om konsekvensen af en bestemt handling (f.eks. destruktionsen af verden) kan dog ændre vores følelsesmæssige disposition, vores aversion mod en bestemt handling.
2. Fornuftserkendelse består i en opdagelse af sandhed / falskhed. 'Der står en flaske på bordet' er sand, hvis og kun hvis bestemte (perceptuelle) indtryk fortæller os, at der står en flaske på bordet. Fornuftens domæne er derfor overensstemmelse mellem udsagn og de forhold de udsiger noget om. Moralske udsagn har ikke på samme måde en specifik genstand. Derfor kan man ikke tale om sande eller falske moralske udsagn. Følgelig er moralens og fornuftens genstande distinkte (altså væsensforskellige).
3. Yderligt argument for ovenstående tese. Moralske kvaliteter kan ikke benyttes som bevisførelse. Lighedsrelationer og forskelsrelationer (f.eks. 'A er større end B') kan opstilles mellem alt eksisterende. Hvis moralen var konstitueret i fornuften, så vi kunne anvende moralske udsagn om f.eks. livløse ting: 'Det træ er mere moralsk godt end den kage'. Men det er naturligvis absurd, da vi kun kan tilskrive mennesker moralske kvaliteter.
4. Hume skriver,

Betragt en hvilken som helst handling, som anses for lastefuld, f.eks. overlagt mord. Undersøg den ud fra ethvert synspunkt og se, om du kan finde nogen kendsgerning eller noget eksisterende, som du kan kalde last. Ligemeget hvad du gør, så finder du kun bestemte lidenskaber, motiver, beslutninger og tanker. Der findes ikke andet. Det lastefulde undslipper dig, så længe du betragter handlingen. Du vil aldrig kunne finde det, førend du kaster et blik ind i dig selv og dér står overfor denne handling. Her er en kendsgerning; men den er genstand for følelsen og ikke for fornuften. (Treatise III, 1,1)

5. Nok Humes mest kendte argument i mod fornuften som konstitutiv for moralske vurderinger. Erkendelsesudsagn er beskrivende (deskriptive). De tillægger genstande bestemte egenskaber – "Bilen er rød", "Manden i telefonboksen ryger en cigaret" etc.) I moralske vurderinger er der som tidligere nævnt tale om præskriptioner – forskrifter. De indeholder derfor et nondeskriptivt element – *bør*. Hume spørger så, hvordan overgangen fra, at noget *er / er ikke* på en bestemt måde, skal kunne legitimere, at vi konkluderer, at noget *bør / bør ikke* være på denne bestemt måde. (argumentet kan bl.a. forstås strengt logisk, således, at vi ikke kan udlede en konklusion indeholdende copulaet *bør*, fra præmisser med copulaet *er*.)

Præmis 1: Peter vil slå en uskyldig kvinde ihjel

Præmis 2: Det er moralsk forkert at slå uskyldige ihjel

Konklusion: Peter *bør* ikke slå en uskyldig kvinde ihjel

- Problem: Konklusionen følger ikke fra præmisserne! (dette er dog blevet meget livligt diskuteret i filosofiske kredse mange år efter bl.a. Hume og især Moore)

Her har vi kimen til et stort og meget indflydelsesrigt nonkognitivt program, som dominerede filosofiske kredse fra århundredeskiftet frem til omkring 1970.

EMOTIVISME

Moralske udsagn ligner til forveksling deskriptive udsagn, men de er essentielt forskellige.

Den moralske vurdering i en sætning har ingen deskriptiv effekt – den henviser ikke til noget og kan ligeledes ikke verificeres vha. nogen objektiv standard.

"Peter slog en gammel dame ned, stjal hendes penge, og det var moralsk forkert"

De to første sætninger indeholder et deskriptivt element, de beskriver en hændelse, som vi potentielt kan verificeres. Den sidste del af sætningen, 'det var moralsk forkert' er ekspresiv, den udtrykker en subjektiv holdning, som ikke kan *oversættes* til verificerbare termer (empiriske facts etc.). På denne måde kan moralske udsagn til en vis grad ækvivaleres med smagsdomme. Subjektive dispositioner, som varierer fra person til person.

PRÆSKRIPTIVISME

En udvidelse af emotivismen. I stedet for at sige, at moralske ytringer blot er ventilering af følelser og strengt subjektive holdninger, foreslår R.M. Hare at moralske ytringer er *præskriptive*. Når vi fordømmer en bestemt handling fordømmer vi den ikke blot i en subjektiv forstand – forstået på den måde, at vi ikke *selv* ville handle således. Tværtimod, vi fordømmer handlingen i en *generel* forstand. Vi mener ikke at *nogen* burde handle således (under identiske omstændigheder etc.). Moralske ytringer har derfor et emotionelt indhold, men de har også et præskriptivt indhold.

"Peter slog en gammel dame ned, stjal hendes penge, og det var moralsk forkert"

- i den forstand, at det var forkert for hvem som helst, som var i Peters situation, at slå en gammel dame ned for at stjæle hendes penge.

Således adskiller moralske ytringer sig også fra grundlæggende påstande om smag.

"Agurker og gulerødder smager ikke godt"

- har ikke til hensigt at foreskrive en generel regel, endsige beskrive en bestemt objektiv virkelighed.

Modsat emotivisterne, siger Hare dog, at moralske ytringer indeholder en *mening*, blot en ekspresiv mening. Så selvom vores moralske udsagn ikke har et kognitivt / rationelt indhold – kan vi godt forholde os rationelt og kognitivt til ekspresive moralske udsagn. Det kognitive / rationelle element er blot, at vi er konsistente i vores forskrifter (præskriptioner). Altså, vi kan ikke foreskrive to inkonsistente moralske regler og samtidig være rationelle.

Alt andet lige, hvis Peter slog en gammel dame ned og stjal hendes penge, og det var forkert, så følger det, at hvis Johnny slog en gammel dame ned og stjal hendes penge, at det også var forkert.

SUBJEKTIV SUPERVENIENS – SIMON BLACKBURN

Modsat f.eks. Kantianere afviser præskriptivister (sammen med andre nonkognitivist), at universelle forskrifter (præskriptioner) grundes i rationelle overvejelser.

På den baggrund har bl.a. Simon Blackburn hævdet, at moralske egenskaber supervenierer på nonmoralske egenskaber, men at der er tale om en form for subjektiv superveniens.

Subjektiv superveniens vil sige, at moralske egenskaber supervenierer på nonmoralske egenskaber, men de gør det i subjektiv grad. Forstået på den måde, at en moralsk egenskab, som knytter sig til en nonmoralsk egenskab ikke har en objektiv værdi, men derimod, at dens værdi vil være relativ til individet som oplever den. (Jf. eks. side 125)

En meget høj lyd er resultatet af en nonmoralsk egenskab, lydbølger – som har en konstant og entydig (objektiv) forklaring. Men hvorvidt lyden opleves som ubehagelig vil være relativ til individet som oplever lyden. I det tilfælde er der tale om en subjektiv superveniens.

FORSØG PÅ AT REDDE SKELLET MELLEM VÆRDIER OG FAKTA

Philippa Foot hævder, at hvis vi har en klar og tilstrækkelig deskriptiv beskrivelse af ordene *modig*, *velgørende*, *fair* eller lign. så er det et ikke et åbent spørgsmål, hvilken subjektiv værdi vi tilskriver de ord.

Hvis en person handler modigt, så mener vi, at man bør handle sådan, fordi vi ved, at mod er godt. Det er ikke sådan, at vi efterfølgende tilskriver den modige handling en bestemt værdi. En moralsk dom er derimod baseret på fakta.

Altså, ekspressiver (Peter er modig, Peter er god, Peter er velgørende etc.) ER deskriptive – fordi vi kan give en række eksempler på en person, hvorom det gælder at de ER modige eller at de er IKKE-modige. Det er derfor *ikke* en smagsag, om man vil tilskrive bestemte personer værdier.

Antag, at Peter klapper i sine hænder tre gange i timen, uden nogen som helst grund, og uden at det bringer noget særligt med sig. Hvis Otto nu siger, at Peter er en god mand, fordi han klapper sine hænder tre gange i timen, så vil vi reagere med forbløffelse. Eller mere end det, vi vil tage det som udtryk for, at Otto simpelthen ikke ved, hvad der ligger i at sige om en mand at han er en god mand. (Kappel, 2001)

MCDOWELLS ARGUMENT IMOD NON-KOGNITIV NATURALISME

Hvis en tomat er rød, så er den rød, fordi vi oplever den som værende rød. Vores perceptuelle udstyr giver os en bestemt fornemmelse af rød når vi ser på tomaten, men det betyder ikke nødvendigvis, at tomaten er rød uafhængigt af vores perceptuelle udstyr. Ikke desto mindre kan man godt argumentere, at tomatens rødhed har en kausal forbindelse til vores erkendelse af, at tomaten er rød. Samme analogi kan appliceres på moralske spørgsmål.

Både McDowells og Foots synspunkter er en slags naturalisme – de hævder at en forståelse af objektive fakta udmønter sig i en objektiv og klar forståelse af de omstændigheder, der fordres for at moralske termer anvendes korrekt.

GILBERT HARMAN – NATURALISME UDEN MORALSKE FAKTA

Al observation er teori-ladet. En fysiker observerer en proton der fiser gennem et tågekammer – protonen får dampen til at kondensere og derved bliver et tyndt spor synligt efter protonen. Fysikeren forklarer derefter den

tynde streg ved at postulere, at en proton fløj gennem tågekammeret. Dette konkluderer fysikeren på baggrund af en lang række af relevante baggrundsteorier om kemi, fysik etc.

Det er anderledes med moralitet, der er der ikke et faktum (protonen) vi kan henvise til, når vi skal forklare noget. Men der er der heller ingen grund til siger Harman - hvorfor ikke bare tale om naturlige egenskaber eller naturlig sensibilitet. Hvorfor ikke bare antage, at når vi laver observationer, så er vi udstyret med en *sensibilitet* og et sæt af moralske baggrundsteorier, som giver bestemte moralske domme? Hvorfor har vi overhovedet brug for moralske fakta?

(positionen kan sammenlignes lidt med McDowells, men så alligevel ikke – for McDowell mener trods alt, at der ER moralske fakta)

CORNELL REALISTERNE – STURGEON, BRINK, BOYD

Hvis vi ikke antager, at der er moralske fakta – så undsiger vi os selv muligheden for at forklare en række fænomener knyttet til moralitet. F.eks. Hvis en stat er stabil kunne det måske forklares ved det faktum, at den er retfærdig. Eller at en person er højt anset, kunne måske forklares ved det faktum – at han er modig.

Etc. ydermere forekommer der at være en anden inkonsistens.

Hvordan skal vi forklare f.eks. Hitlers handlinger? Hvis vi forestiller os, at Hitlers psykologiske tilstand var præcis som den nu engang var og alle andre (moralsk) relevante ting var præcis som de nu engang var – men vi derpå fastlægger os på, at moralske fakta ikke eksisterer, og derfor også må acceptere, at Hitlers psykologiske tilstand ikke kan betegnes som moralsk fordærvet. Ja, så forekommer det, at Hitler ville have handlet præcist som han gjorde alligevel.

Hvis moralske fakta ikke er nødvendige til at forklare observationer, så er de tilsyneladende heller ikke nødvendige til at forklare handlinger. Men det bliver umuligt at forklare f.eks. Hitlers handlinger, medmindre vi kan konkludere, at han var moralsk fordærvet.

SVAR TIL MOORE – NON-ANALYTISK NATURALISME (CORNELL)

Cornell-realisterne fandt inspiration i Saul Kripke og Hilary Putnams argumenter for naturlige klasser, og naturlige egenskaber. Kripke og Putnams argumenter var imidlertid del af en større sprogfilosofisk diskussion om ords reference.

Cornellrealisternes giver flg. svar på Moores Open Question argument.

Moores argument viser kun, at sætningen 'X er god' ikke er synonym med nogen som helst sætning, der kun taler om naturlige egenskaber ved X. Men det forhindrer ikke, at vi faktisk refererer til naturlige egenskaber med vores moralske udtryk. Tilsvarende er ordet 'vand' ikke synonymt med udtrykket 'H₂O', og sætningen 'der er vand i glasset' har ikke samme mening som sætningen 'der er H₂O i glasset'. Men det forhindrer ikke, at udtrykket 'vand' i normal sprogbrug refererer til H₂O, eller at sætningen 'der er vand i glasset' hvis den er sand, blot udtrykker den kendsgerning, at der er H₂O i glasset. Og ligesom vi kan sige, at vand faktisk er H₂O, så kan vi sige, at moralske egenskaber, som f.eks. en handlings karakter af at være rigtig, er identisk med de naturlige egenskaber, der gør, at den er rigtig.